

Zápis z Pracovní skupiny pro jmenné zpracování dne 25.6.2014

Na jednání se řešily především problémy související s plánovaným přechodem na popis podle pravidel RDA. Pracovní skupina projednala a odhlasovala několik rozhodnutí týkajících se katalogizační politiky.

1. Údaje o sdílení záznamů NK

Členové pracovní skupiny informovali o množství přebíraných záznamů a používaných zdrojích. Viz [tabulka](#). Výsledky byly použity pro analýzu sdílení záznamů pro potřeby ÚKR.

2. Princip hlavního záhlaví

Teoreticky je možné upustit od používání hlavního záhlaví, protože knihovní systémy umožňují vyhledávat podle všech autorů uvedených jako selekční údaj.

V RDA ovšem zůstává princip hlavního záhlaví zachován jako základní prvek pro popis díla. Je důležitý pro vytváření unifikovaných názvů, propojování záznamů prostřednictvím záhlaví Autor/Název i pro vytváření citací.

V budoucnu lze tento postup kdykoli změnit a hlavní záhlaví (dnes v MARCu 21 u osobních jmen pole 100) hromadně převést na vedlejší, tedy na stejnou úroveň s ostatními autory (dnes v MARCu 21 u osobních jmen pole 700). Zpětnou opravu (převedení příslušných autorů z pole 700 do pole 100) už automaticky provést nelze.

Pracovní skupina schválila zachování principu hlavního záhlaví v české katalogizační praxi.

3. Interpunkce ISBD

Pravidla RDA nepředepisují striktně podobu výstupního zobrazení zapsaných údajů. V příloze D ovšem nabízejí přehled interpunkce ISBD. Ta je použita i v samotných pravidlech u těch příkladů zápisu údajů, kde se interpunkci nelze vyhnout.

Pracovní skupina považuje za nejvhodnější zachování interpunkce ISBD – kvůli kontinuitě ve vlastních záznamech i kvůli shodě s ostatními databázemi, obsahujícími záznamy podle RDA (např. Library of Congress nebo OCLC), které rovněž zůstaly u interpunkce ISBD.

Bylo schváleno zapisování interpunkce ISBD vyjma tečky na konci pole (tj. tak, jak se zapisovalo doposud).

4. Vícesvazkové monografie

Některé knihovny mají potíže se zápisem vícesvazkových monografií na jeden záznam. Stává se, že systémy neumožňují přehledný zápis a zobrazení několika různých svazků na jednom záznamu. U přebíraných souborných záznamů odkazujících na obálky jednotlivých svazků zase v některých případech není možné zobrazit přehledně obálky všech svazků zahrnutých v záznamu.

Cca polovina členů PS považuje zejména problém s propojováním na obálky za závažnou překážku vytváření jakýchkoli souborných záznamů.

Ovšem v případě samostatného popisu i u málo významných označení svazků, jako je rozsah hesel u slovníků a encyklopedií (A-B, C-D...) nebo dokonce jenom číselné označení (sv. 1, sv. 2 ...), je vyhledávání z rejstříků i slov nepřehledné; zejména u jazykových slovníků se mohou obtížně dohledávat svazky, které patří k jednomu souboru.

Zpětné rozdělování současných souborných záznamů, včetně přidělování čísel ČNB, je naprosto nereálné.

Bylo schváleno zpracovávání vícesvazkových monografií podle dosavadní [instrukce](#) s tím, že se k problému vrátíme později. Jednání na toto téma by se měli účastnit i zástupci jednotlivých AKS, pracovníci NK a dalších knihoven, zabývající se digitalizací, zajišťující službu obalky.cz atd.

Bylo by vhodné, aby se jednotlivé knihovní systémy podrobněji zabývaly možnostmi zobrazování obálek vícesvazkových monografií.

5. Zjednodušení zápisu pole 264 pro minimální záznam

Minimální záznam podle RDA, schválený na jednání Pracovní skupiny 21.11.2013, stanovuje v případě chybějících údajů o nakladateli, případně distributorovi, tiskaři atd. zapsat:

- v prvním výskytu pole 264 s druhým indikátorem 1 odhadnutý údaj v hranatých závorkách; nelze-li údaj ani odhadnout, zapíšeme informaci, že údaj není známý
- v dalších výskytech s příslušnými údaji postupovat až k úrovni, která informaci bude obsahovat

Příklad:

264 _1 \$a [Německo?] : \$b [nakladatel není známý], \$c [1960]

264 _3 \$a Bonn : \$b BCD

264 _4 \$c ©1960

Pro minimální záznam navrhuje zjednodušení zápisu: v případě, kdy je možno odhadnout místo a datum vydání (alespoň stát a přibližné datum), není povinné zapisovat další výskyty pole 264.

Příklad:

264 _1 \$a [Německo?] : \$b [nakladatel není známý], \$c [1960]

Pouze pokud pro pole 264_1 nelze zjistit ani tyto základní údaje, bude nutno použít další výskyty s příslušnými indikátory. Tato situace ale není příliš pravděpodobná, protože neznámé místo a rok vydání obvykle lze odvodit buďto z údajů o distribuci nebo z údajů o tisku.

Schváleno, v minimálním záznamu bude za uvedených podmínek povinné pouze pole 264 s druhým indikátorem 1.

6. Údaje o odpovědnosti – zdroj a počet

RDA umožňují zapisovat autory prakticky bez omezení z jakéhokoli místa v dokumentu, popř. i mimo dokument (viz RDA, pravidlo 2.2.4).

Pro potřeby katalogizační politiky je třeba stanovit prameny popisu, které budeme jednotně používat. Nabízejí se tyto základní varianty:

- a) dosavadní způsob (stejně, jako v AACR2R): do 3 autorů zapisujeme všechny, u 4 a více autorů zapisujeme pouze prvního z nich
- b) všichni autoři uvedení na titulní stránce
- c) všichni autoři uvedení i v dalších pramenech popisu (rub tit. s., obálka, tiráž...)
- d) všichni autoři uvedení v dokumentu (včetně obsahu, příp. i textu knihy)

Národní knihovna provedla analýzu na základě náhodně vybraného vzorku monografií připravených k popisu.

Možnosti c) a d) nejsou z kapacitních důvodů možné.

Většina zahraničních knihoven, používajících pravidla RDA, přistoupila k možnosti b), tj. zapisují všechny autory na hlavním prameni popisu, ale obvykle je nedohledávají dál v dokumentu.

Pro monografie Pracovní skupina schválila tento postup:

A. pro minimální záznam platí:

1. jsou-li autoři (přímí i nepřímí) uvedeni na titulní stránce, zapíšeme je všechny jak do pole 245, tak do polí 100/700 jako selekční údaje (*bez ohledu na počet uvedených autorů je vždy první z nich uveden v hlavním záhlaví*)
2. jsou-li na titulní stránce uvedeni pouze nepřímí autoři (např. editor), zapíšeme je do 245 a 700 a přímé autory již nedohledáváme
3. není-li na titulní stránce uveden žádný údaj o odpovědnosti, dohledáváme PŘÍMÉ (hlavní) autory v dalších pramenech popisu v tomto pořadí: obálka knihy, hlavička, rub titulní stránky, tiráž; pokud v některém prameni údaje najdeme, nehledáme už v dalším v pořadí (tj. údaj o autorech není na tit. s., není v hlavičce, je na rubu tit. s., už nehledáme další údaje v tiráži); zapíšeme je do polí 245 a 100/700

B. pro doporučený záznam platí (tj. není nutné u minimálního záznamu, ale v tom případě se nesmí v katalogu zobrazovat obálky kvůli střetu s autorskými právy):

1. pokud nejsou překladatelé HLAVNÍHO OBSAHU DÍLA (= nikoli tedy překladatelé resumé, jedné kapitoly, popisků k fotografiím apod.) a ilustrátoři (příp. fotografové) S VÝZNAMNÝM AUTORSKÝM PODÍLEM (=nikoli autor jedné ilustrace, autor zdobných prvků doprovázejících text, obálky apod.; u fotografií významný autorský podíl znamená, že v knize je obsaženo velké množství fotografií od jednoho nebo několika málo fotografů, nikoli velké množství fotografií pocházejících od různých osob, jako tomu bývá např. u turistických průvodců) uvedeni na titulní stránce, dohledáme je obdobně jako v bodu A3 a zapíšeme do polí 245 a 700

C. v údajích o odpovědnosti se vynechávají tituly, oslovení, afilace, kvalifikace a podobné výrazy; zapisují se jen jména/jména s frází

7. Informace o 100/700 \$e

Pravidla RDA požadují jako povinný údaj („core element“) slovní vyjádření autorské role (ve formátu MARC 21 je to podpole \$e v polích 100 a 700). Kódovaná forma údaje (podpole \$4) je nepovinná.

Český překlad termínů pro autorské role ještě není k dispozici, prozatím tedy budeme při popisu používat dosavadní postup - kódovaný údaj v podpoli \$4.

Po přeložení slovníku termínů bychom měli přejít na používání podpole \$e (pravděpodobně bude možné převést většinu údajů z \$4 do \$e). Do té doby bude třeba vyřešit problém knihoven, které podpole \$e používají pro interní potřeby (převést interní údaje do jiného podpole?).

Podpole \$e nebude součástí autority, bude se uvádět až za podpolem \$7.

8. Unifikované názvy v RDA

Vzhledem k tomu, že RDA (vycházející z modelu FRBR) příkládají unifikovaným názvům větší význam než dosavadní pravidla, měli bychom postupně v záznamech upřednostňovat pole 130/240 (Unifikovaný název) před dosud častěji uváděným polem 765 (Název originálu), a to i v případě, že pro ně nebude existovat záznam v souboru národních autorit.

Návrh členů Pracovní skupiny:

U záhlaví typu Autor/Název by měla být možnost uvádět i číslo autority uvedeného autora a umožnit hromadné opravy těchto záhlaví při změně ve jmenné autoritě (oprava podoby jména, přidané datum úmrtí apod.).

To zahrnuje jednak stanovení podpole, do kterého by se číslo zapisovalo, jednak prozkoumání technických možností jednotlivých knihovních systémů pro hromadné opravy tohoto typu (=pouze část údajů v poli).

9. Požadavek Pracovní skupiny na Oddělení národních jmenných autorit (vedoucí dr. Bartl)

Oddělení by mělo připravit koncepci přechodu jmenných autorit na RDA, analyzovat možnosti hromadných oprav autorit tam, kde je to možné, a zpracovat pokyny pro postup v situacích, kdy při bibliografickém popisu podle RDA budeme v záznamu potřebovat použít již hotovou autoritu zpracovanou podle starých pravidel (tj. neodpovídající RDA).

Jednání PS jmenné na toto téma by se mělo konat cca v říjnu 2014.

Kromě toho Pracovní skupina doporučuje zvážit možnost zkonvertovat některé autority přednostně, tedy ještě před přechodem na RDA (bude ovšem nutno dobře promyslet výhody a nevýhody takové akce pro praxi.)

Jaroslava Svobodová